

nacionalnom veličinom, već narodnom tragedijom na Kosovu, pa je u tome video uzrok što je u narodu došlo do zamorenosti i "sklonosti odnarođivanju". Autor se sa skepsom pitao šta su Hrvati "od svojih takozvanih vrlina mogli pozajmiti Srbima", pa je zaključio da su "srpski otpadnici" najviše zla naneli svom narodu, kao i da su "mnogo bili opasniji oni koji su išli u otpadništvo prema zapadu" (Psunjski, 1944).

Ovaj tip mišljenja ne dozvoljava mogućnost da se posebna svest konstituiše iz raznih okolnosti – istorijskih, političkih, specifičnosti jezika, ali i negiranja političkih i intelektualnih elita suseda, dok se mogućnost njenog nastanka na način na koji nastaje i "prirodna" nacija ni ne razmatra. Zaboravlja se i da preterano insistiranje na svojatanju stvara odbojnost, budući da je pitanje nacionalnog identiteta i pitanje nadgradnje individualnog identiteta. U tom smislu, "konvertitstvo" se javlja kao dvostruko negativno "karakterno" svojstvo, s jedne strane nacije iz koje se stvaraju "konvertiti", i s druge, samih "konvertita", to jest pripadnika "izmišljenih" nacija, pri čemu je kontroverznost ovog stava u mogućoj pretpostavci da u stvari i nema razlike između "izvorne" i "konvertitske" nacije.

"UGROŽEN OPSTANAK NACIJE".

Rasprava o "renegatima" ili danas "konvertitima" u shvatanjima srpskih intelektualaca nacionalističke provenijencije koja se odnosi na "arnautaše", Muslimane i Hrvate, kao i ona o "izmišljenim" nacijama koja se eksplicitno odnosi na Makedonce i Muslimane, a implicitno na Hrvate, pruža nekoliko mogućih nivoa posmatranja. Prvo, sam problem "konvertitstva", to jest njegovo prisustvo kroz istoriju poslednjih sto i više godina, dovodilo je u pitanje, kako su smatrali, "životnu sposobnost" nacije i mogućnost njenog opstanka. Ovakvo postavljanje problema prirodno je proisticalo iz "organskog" shvatanja nacije po kome se ona reprodukuje isključivo natalitetom i egzistira isključivo kao "prirodni" produkt, a utemeljuje se vekovnom, "tradicionalnom" ideologijom odnosno verom, i koja mora da čuva ekskluzivnost svakog pripadnika, koji prelaskom u drugu veru, ili prihvatanjem drugog imena, odnosi deo "nacionalnog korpusa" postajući na taj način "izdajnik". Kao da na ovu struju srpskih intelektualaca nimalo nije uticalo mišljenje o naciji jednog Ilariona Ruvarca koji je pisao da zna iz vlastitog gorkog iskustva "da je u nas Srba i posrbljenih među nama Bugara, Vlaha, Cincara i Arbanasa lakše i probitačnije verovati i primati s verom skaske i izmišljotine i braniti ih od razjedajuće kritike nego li ne verovati, te onda morati dokazivati zašto ne treba verovati u skaske i izmišljene priče, koje su toliki ozbiljni, učenici i razboriti pisci primili za istinu i gotov novac" (Ruvarac, 1902). Ovaj stav govori mnogo o shvatanju nacije, još u 19. veku, kao imenovane zajednice heterogenog porekla i višeslojne kulture, bez obzira na "izmišljenost" trenutnog identiteta, ali i o odsustvu autentičnosti i vekovne utemeljenosti kao njenog ekskluzivnog svojstva. Takvom shvatanju se uvek pretpostavljala dominantna "organska" nacija, koja nema drugu mogućnost obnavljanja osim u krugu "porodice", pa je svako "otpadništvo" dovodilo u pitanje i njenu sposobnost opstanka. Asimilacija "drugih" u krilo sopstvene nacije u ovom tumačenju se ni ne pretpostavlja, osim eventualno u tami najdublje prošlosti, jer bi njeno prihvatanje dovelo u pitanje osnovni postulat o "izvornosti" i "autentičnosti" nacije, kao što bi i relativizovalo pejorativno značenje pojmova "konvertit" i "asimilacija".

Uvereni da je "prirodna", "organska" nacija u maglama prošlih vekova imala svoju usađenu lepotu, ali da je, podložna kvarenju kao i svaki "organizam", izgubila mnogo od svoje iskonske snage, savremeni intelektualci misle da je u srpskom narodu "osobina otpadanja od narodne celine razvijena, najzad, kao trajno negativno svojstvo" (Samardžić, 1989), što se nadgrađuje stavom da kad "iščezne osećanje da je bolja junačka smrt od ponižavajućeg života, Srbi su postajali Turci, Arbanasi, Latini" jer je put srpskog naroda "toliko tegoban da slabi moraju na njemu sustati" (Dacić, 1997).

I pre sto godina intelektualci su "otkrivali" isti problem. Tada su verovali da "nas se mnogo pogubi odrađanjem", prelazeći drugom narodu, ili crkvi: "Mi se vlašimo, mađžarimo, nemčimo, talijanimo, turčimo samo što se još ne čivutimo i ne ciganimo" (Za što naš narod... 1867). Autori su "s grozom i očajanjem" razmišljali o "životnoj sposobnosti srpskog naroda", jer "pada grana za granom", srpstvo se "mrvi komad po komad", i tako se "jedno parče za drugim odriče svoje narodnosti" (Gopčević, 1890). A bilo je i onih koji su korene ove pojave smeštali u najdavnija vremena tvrdeći da je tendencija da se "opštost drobi na uže jedinice", tj. plemena, bila svojstvena još starim Slovenima, pa su razloge "odnarođavanja" videli u tome što plemensko obeležje nije "sraslo s dušom", a srpsko, kao "nacionalno, opšte-slovensko" ime "od svih današnjih slovenskih imena narodnosnih najstarije" nije mnogo značilo, što je proizvelo "da su nas Germani germanisali, Tatari tatarisali, Huni hunisali, Romani romanisali, Bugari bugarisali" (Bdin, 1903).

"UGROŽAVANJE BROJNOSTI NACIJE".

Drugi nivo posmatranja, koji proističe iz prethodnog, iz sumnje u "životnu sposobnost" nacije zbog prisustva "renegatstva", tiče se konstatacije da je ono, "renegatstvo" odgovorno za umanjivanje broja pripadnika "organske" nacije. Pobude za taj čin od autora do autora drugačije su tumačene. Odlika savremenog nacionalizma, koja je preživela stogodišnje mene, a koja i danas isplivava kao dominantna u ovom krilu intelektualaca, jeste pretpostavljena veličina sopstvene nacije u smislu njene slave, prošlosti, značaja... Kako su sve pobrojane veličine zavisne od brojčane snage nacije, nužno se vrši racionalizacija u tumačenjima njenog odsustva danas. Kada je srpska nacija u pitanju, kao glavni razlozi za brojčano smanjenje ističu se inače istorijski procesi asimilacija, migracija i posebno identitetske promenljivosti tokom vekova, pa se savremena kletva uglavnom baca na "konvertite", odnosno one koji su pod specifičnim okolnostima menjali veru, a time i osećaj nacionalne pripadnosti, ili one koji su, kako se tumačilo, pod političkim pritiskom zainteresovanih, iako iste vere, menjali samo ime i postajali pripadnici "izmišljene" nacije. Tako, savremeni intelektualac